

KIRJALLINEN KYSYMYS 540/2000 vp

Postitoimipaikkojen sulkemisesta johtuva vaalien ennakkoäänestyspaikkojen epäyhtenäinen käytäntö

Eduskunnan puhemiehelle

Vaalien ennakkoäänestys on ollut kansalaisille yhtenäisesti tiedotettavissa koko maassa samoina aikoina kuin ennakkoäänestys on tapahtunut postitoimipaikoissa. Ennakkoäänestyksestä käytetäänkin kansan keskuudessa nimitystä "postiaäänestys", koska tavalliselle kansalaiselle juuri posti on ollut ennakkoäänestyspaikka. Vuosien myötä ennakkoäänestyksen suosio on jatkuvasti kasvanut. Äänestäneistä noin puolet on täyttänyt kansalaisvelvollisuutensa postissa.

Postin ennakkoäänestyksen suosion vuoksi maassamme on siirrytty yhteen vaalipäivään sekä valtiollisissa että kunnallisissa vaaleissa aieman kahden vaalipäivän asemesta. Samoin monissa eri kunnissa on supistettu äänestysalueiden määriä. Äänestysajoista tiedottaminen on tähän saakka ollut helppoa, koska postin ennakkoäänestysajat ovat olleet yhtenäiset koko maassa.

Nyt on muodostumassa ongelmia postitoimipaikkojen lopettamisten myötä. Kuntien ennakkoäänestysajat eivät ole enää yhtenäiset koko maassa. Samoin ennakkoäänestyspaikoista tiedottaminen vaikeutuu, koska postitoimipaikkojen asemesta ennakkoäänestyspaikkana onkin jokin muu paikka. Tiedotusongelmien ohella on vaarana kansalaisten epätasa-arvon lisääntyminen ennakkoäänestysmahdollisuuden tavoitetta-

vuudessa, koska ennakkoäänestysmahdollisuudet eivät ole yhtäläiset.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä yhtenäisen ennakkoäänestyskäytännön säilyttämiseksi koko maassa samoina aikoina,

millä tavoin tiedotetaan ennakkoäänestyksestä tarkoituksenmukaisesti,

miten taataan kansalaisten tasa-arvo ja yhtäläinen mahdollisuus ennakkoon äänestämiseen, sekä

onko mahdollista siirtää lopetettavaksi aiottujen postitoimipaikkojen sulkemista siten, että kunnallisvaalien ennakkoäänestys voitaisiin toimittaa entiseen tapaan myös niissä postitoimipaikoissa, jotka on muutoin aiottu sulkea jo kesälä 2000?

Helsingissä 7 päivänä kesäkuuta 2000

Lauri Oinonen /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Lauri Oinosen /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 540/2000 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä yhteinäisen ennakoäänestyskäytännön säilyttämiseksi koko maassa samoina aikoina,

millä tavoin tiedotetaan ennakoäänestyksestä tarkoituksenmukaisesti,

miten taataan kansalaisten tasa-arvo ja yhtäläinen mahdollisuus ennakkoon äänestämiseen, sekä

onko mahdollista siirtää lopetettavaksi aiottujen postitoimipaikkojen sulkemista siten, että kunnallisvaalien ennakoäänestys voitaisiin toimittaa entiseen tapaan myös niissä postitoimipaikoissa, jotka on muutoin aiottu sulkea jo kesälä 2000?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Oikeus äänestää valtiolisissa ja kunnallisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä on perusoikeus. Suomen perustuslain 14 §:n 3 momentissa todetaan, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskaan päätöksentekoon.

Vaalilain 4 §:ssä säädetään, että vaalit toimitaan järjestämällä ennakoäänestys ja vaalipäivän äänestys. Nämä äänestystavat ovat siten toi-

siinsa nähden tasavertaisessa asemassa. Äänestäjällä on täysi oikeus valita, äänestääkö hän ennakkoon vai vaalipäivänä. Ennakoäänestysaika on kotimaassa seitsemän päivää alkaen keskiviikosta (11. päivä ennen vaalipäivää) ja päättyen seuraavana tiistaina.

Kotimaan yleiset ennakoäänestyspaikat määrätään valtioneuvoston asetuksella. Vuoden 2000 presidentinvaalissa ennakoäänestyspaikkoina oli 537 Suomen Posti Oy:n postikonttoria, 19 Postin tilapäistä ennakoäänestyspaikkaa ja 97 kunnan virastoa. Postikonttoreita oli 344:ssä kunnassa ja noin 90:ssä kunnassa kunta järjesti ennakoäänestyksen itse. Postin tilapäisiä ennakoäänestyspaikkoja oli pääasiassa Pohjois-Suomen haja-asutusalueilla. Kokemukset kuntien ennakoäänestyspaikkojen osalta ovat olleet yksinomaan myönteisiä. Paikkojen tavoitettavuus on ollut hyvä, mistä kertovat korkeat ennakoäänestysprosentit: esimerkiksi presidentinvaalin 2. vaalissa Halsuan äänioikeutetuista 67 % äänesti ennakkoon kunnanvirastossa.

Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa ennakoäänestyspaikkoina olevien postikonttoreiden määrä vähenee edelleen, nyt 472:een. Sen sijaan kuntien ennakoäänestyspaikkojen määrä nousee 97:stä noin 170:een. Näistä kuntien paikoista suuri osa on kuitenkin avoinna lyhyemmän ajan kuin edellä mainittu seitsemän päivän mittainen ennakoäänestysajanjakso.

Ennakoäänestyspaikkojen aukiolo on perinteisesti pyritty mukauttamaan kunkin kunnan olosuhteisiin. Esimerkiksi pohjoisen syrjäseutualueilla on ollut Postin tilapäisiä, vain muutaman päivän auki olevia ennakoäänestyspaikkoja jo 1980-luvulta saakka. Tällä tavoin on pyritty antamaan mahdollisimman hyvät äänestysmahdollisuudet myös näiden seutujen asukkaille. Tarkoi-

tuksenmukaista ei kuitenkaan ole se, että kaikilla ennakkoäänestyspaikoilla, eri alueiden äänioikeutettujen määrästä riippumatta, olisi samat aukioloajat. Perusteltuna voidaankin pitää, että esimerkiksi taajaan asutuilla seuduilla, joilla äänioikeutettuja on paljon, ennakkoäänestyspaikat ovat avoinna koko ennakkoäänestysajanjakson (seitsemän päivää), mutta syrjäseudulla, joilla äänioikeutettuja on vähän, vain muutaman päivän. Kuntien oma näkemys asiassa on ollut käytännössä ratkaiseva. Niinpä vuoden 2000 kunnallisvaaleja silmällä pitäen kaikki kunnat ovat saaneet mahdollisuuden arvioida ennakkoäänestyspaikkojen tarpeensa.

Vaalilain mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan asiana on tiedottaa kaikista kunnassa olevista ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän

äänestyspaikoista. Tämän lisäksi Posti on tiedottanut erikseen posteissa tapahtuvasta ennakkoäänestyksestä. Kaikki ennakkoäänestyspaikat ja niiden aukioloajat ovat olleet nähtävissä myös oikeusministeriön Internet-sivuilla. Käytännössä ennakkoäänestyspaikoista tiedottamisessa ei ole havaittu ongelmia. Tästä kertovat ennakkoon äänestäneiden määrät viimeisimmissä vaaleissa: esimerkiksi vuoden 2000 presidentinvaalin 2. vaalissa kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa äänesti ennakkoon viikon aikana yli 1,4 miljoonaa äänioikeutettua. Vertailun vuoksi todettakoon, että vuoden 1991 eduskuntavaaleissa ennakkoon äänesti vastaavasti 1,1 miljoonaa äänioikeutettua, vaikka tuolloin ennakkoäänestyspaikkoja oli noin kaksi kertaa enemmän ja ennakkoäänestysaika oli kaksi viikkoa.

Helsingissä 22 päivänä kesäkuuta 2000

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Lauri Oinonen /cent undertecknade skriftliga spörsmål SS 540/2000 rd:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att förhandsröstningen även i fortsättningen skall ske under enhetliga former i hela landet,

hur informeras medborgarna lämpligast om förhandsröstningen,

hur garanteras medborgarna lika behandling och lika möjligheter att rösta på förhand samt

är det möjligt att senarelägga stängningen av de postkontor som enligt planerna kommer att dras in på sommaren 2000 så att förhandsröstningen vid kommunalvalet kan för rättas som förut också där?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Rätten att rösta vid statliga och kommunala val och folkomröstningar är en grundläggande rättighet. I 14 § 3 mom. Finlands grundlag sägs att det allmänna skall främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv.

Enligt 4 § vallagen förrättas val genom att det ordnas förhandsröstning och röstning på valdagen. Dessa röstmetoder är sålunda likvärdiga. Det står väljarna helt fritt att välja om de vill rösta på förhand eller på valdagen. Förhandsröstningsperioden är i hemlandet sju dagar. Den bör-

jar på onsdagen (den 11 dagen före valdagen) och slutar följande tisdag.

De allmänna förhandsröstningsställena i hemlandet bestäms genom förordning. Vid presidentvalet 2000 bestod förhandsröstningsställena av 537 av Posten Finland Ab:s postkontor, 19 tillfälliga förhandsröstningsställen som tillhandahölls av Posten och 97 kommunala ämbetsverk. I 344 kommuner fanns det postkontor och i ca 90 kommuner ordnade kommunen själv förhandsröstningen. Postens tillfälliga förhandsröstningsställen fanns framför allt i glesbygderna i norra Finland. Erfarenheterna av de kommunala förhandsröstningsställena har utan undantag varit positiva. Platserna har varit lätta att nå, vilket även det höga deltagandet i förhandsröstningen visar: till exempel i andra omgången av presidentvalet förhandsröstade 67 % av de röstberättigade i Halsua i kommunkansliet.

Antalet postkontor som fungerar som förhandsröstningsställen minskar ytterligare vid kommunalvalet 2000. Det sjunker nu till 472. Däremot ökar antalet kommunala förhandsröstningsställen från 97 till ca 170. En stor del av de kommunala ställena är dock öppna under en kortare tid än den ovannämnda sju dagar långa förhandsröstningsperioden.

Det har alltid varit brukligt att anpassa förhandsröstningsställets öppettider efter förhållandena i var och en kommun. Till exempel i glesbygderna i norr har Posten allt sedan 1980-talet haft tillfälliga förhandsröstningsställen under några dagar under förhandsröstningsperioden. Härigenom har man velat ge invånarna i dessa glesbygder så goda möjligheter som möjligt att rösta. Det är dock inte ändamålsenligt att ha samma öppettider på alla förhandsröstningsställen oberoende av antalet röstberättigade inom

området. Det måste anses skäligt att förhandsröstningsställena är öppna under hela förhandsröstningsperioden (sju dagar) i tätbebyggda områden med många röstberättigade, men endast under några dagar i glesbygderna, där de röstberättigade är få. Kommunernas egen syn på saken har i praktiken varit avgörande. I enlighet därmed har kommunerna getts möjlighet att inför kommunalvalet 2000 själva beräkna sitt behov av förhandsröstningsställena.

Enligt vallagen skall den kommunala centralvalnämnden tillkännage alla förhandsröstningsställena och röstningsställena på valdagen som finns i kommunen. Dessutom har Posten särskilt

informerat om förhandsröstningen i postkontoren. Alla förhandsröstningsställena och deras öppettider har vidare varit utlagda på justitieministeriets Internetsidor. I praktiken har tillkännagivandet av förhandsröstningsställena inte varit förenat med några problem. Detta framgår av röstningssiffrorna vid föregående val: till exempel i andra omgången av presidentvalet 2000 förhandsröstade över 1,4 miljoner väljare under en vecka. Som jämförelse kan nämnas att vid riksdagsvalet 1991 förhandsröstade 1,1 miljoner väljare trots att antalet förhandsröstningsställena då var nästan dubbelt större och förhandsröstningsperioden två veckor.

Helsingfors den 22 juni 2000

Justitieminister Johannes Koskinen

